

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ผักและผลไม้เป็นอาหารที่ทุกคนบริโภคเป็นประจำทุกวัน เนื่องจากผักประกอบไปด้วยสารอาหารที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์หลายอย่าง ได้แก่ วิตามินและแร่ธาตุต่าง ๆ โดยเฉพาะธาตุเหล็กและแคลเซียม แป้ง และน้ำตาลจะเป็นแหล่งพลังงานและให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย เซลลูโลสและไฟเบอร์ซึ่งช่วยในระบบการย่อยอาหารและขับถ่ายของร่างกาย ช่วยให้เกิดพลังงานให้มีความต้านทานต่อโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ของร่างกาย และยังช่วยให้ร่างกายพ้นหายจากโรคได้อย่างรวดเร็ว การได้รับบริโภคผักและผลไม้ต่างๆ ที่ปลอดภัยจากสารพิษในปริมาณที่เหมาะสมเป็นประจำจะช่วยให้ร่างกายมีสุขภาพที่ดีและแข็งแรง ไม่เจ็บป่วยง่าย มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในทางตรงกันข้ามหากร่างกายขาดอาหารประเภทผักหรือได้รับไม่เพียงพอหรือบริโภคผักที่มีสารพิษตกค้างในปริมาณมากเข้าไปจะทำให้ร่างกายอ่อนแอ ระบบต่างๆ ของร่างกายทำงานได้ไม่ปกติ อาจเกิดการผิดปกติขึ้นเช่น ความต้านทานโรคต่างๆ ของร่างกายลดลง เพราะฉะนั้นผักและผลไม้จึงเป็นอาหารที่นิยมบริโภคกันทุกครัวเรือน โดยจะสังเกตได้จากอาหารเกือบทุกชนิดจะต้องมีผักเป็นส่วนประกอบในการปรุงอาหารให้มีรสชาติดีขึ้น หรือใช้ประดับจานอาหารให้สวยงามน่ารับประทานยิ่งขึ้น (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 1, 2554: ออนไลน์)

เกษตรอินทรีย์หมายถึง ระบบการผลิตที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมรักษาสมดุลของธรรมชาติและ ความหลากหลายของทางชีวภาพโดยมีระบบการจัดการนิเวศวิทยาที่คล้ายคลึงกับธรรมชาติ และหลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและฮอร์โมนต่าง ๆ ตลอดจนไม่ใช้พืชหรือสัตว์ที่เกิดจากการตัดต่อทางพันธุกรรมที่อาจเกิดมลพิษในสภาพแวดล้อม เน้นการใช้อินทรีย์วัตถุ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด และ ปุ๋ยชีวภาพในการปรับปรุงบำรุงให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้ดินพืชมีความแข็งแรงสามารถต้านทานโรคและแมลงด้วยตนเอง รวมถึงการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ประโยชน์ด้วย ผลผลิตที่ได้จะปลอดภัยจากสารพิษตกค้างทำให้ปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคและไม่ทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมอีกด้วย (กรมวิชาการเกษตร 2554: ออนไลน์)

ปัจจุบันคนส่วนใหญ่หันมาดูแลสุขภาพ ในเรื่องของการบริโภคมากยิ่งขึ้น การบริโภคผักและผลไม้ปลอดสารพิษเป็นอีกแนวทางที่ผู้คนหันมาสนใจในการเลือกซื้อผักและผลไม้ปลอดสารพิษมาบริโภค แต่จะทราบได้อย่างไรว่าผักและผลไม้ที่ซื้อมาบริโภคนั้นปลอดภัยจริง โดยอาศัยการสังเกตว่าผักและผลไม้มีรอยเจาะและเป็นรูนั้นเป็นเครื่องบ่งชี้จะเพียงพอในการตัดสินใจหรือไม่ คำตอบที่ดีที่สุดต้องมาจากเกษตรกรผู้ปลูก และการลดสารพิษที่ติดมากับผักและผลไม้ด้วยการล้างเพื่อให้แน่ใจได้ว่าล้างเอาสารพิษที่ตกค้างออกได้หมดจริง แต่เนื่องจากผู้คนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่เร่งรีบ เวลาจึงเป็นข้อจำกัดของการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพ เช่นในเรื่องของการล้างสารพิษออกจากผักและผลไม้ก่อนนำมาบริโภค อาจมีการล้างสารพิษออกไม่หมดทำให้เกิดสารพิษตกค้างในผักและผลไม้ ผู้บริโภคอาจทำให้เกิดการสะสมสารพิษในร่างกายและเป็นอันตรายต่อสุขภาพได้ (ศูนย์บริหารจัดการผักปลอดสารพิษบนเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดเชียงใหม่, 2554: ออนไลน์)

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี GAP (Good Agricultural Practice) หมายถึงแนวทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสม ในการทำการเกษตร เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีตรงตามมาตรฐานที่กำหนด ได้ผลผลิตสูงคุ้มค่าการลงทุนและกระบวนการผลิตจะต้องปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค มีการใช้ทรัพยากรที่เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืนทางการเกษตรและไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม (กรมปศุสัตว์ กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2554: ออนไลน์)

ประเทศไทยมีการนำหลักเกณฑ์ของ GAP มาประยุกต์ใช้ ในการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชของกรมวิชาการเกษตรและกรมการข้าว ที่มุ่งให้เกิดกระบวนการผลิตที่ได้ผลผลิตปลอดภัย ปลอดภัยจากศัตรูพืชและคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของผู้บริโภค ประกอบด้วย ข้อกำหนดเรื่องแหล่งน้ำ พื้นที่ปลูก การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร การเก็บรักษาและขนย้ายผลิตผลภายในแปลง การบันทึกข้อมูล การผลิตให้ปลอดภัยจากศัตรูพืช การจัดการกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตผลคุณภาพ และการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (สถาบันรับรองมาตรฐานไอเอสโอ, 2554: ออนไลน์)

เกษตรอินทรีย์ของไทยกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจากระยะเริ่มต้น ไปสู่การพัฒนามากขึ้น แต่เดิมการเพาะปลูกเกษตรอินทรีย์ของไทยยังคงมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ไม่ซับซ้อน แต่ขณะนี้การทำเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยกำลังเข้าสู่ระยะแห่งการเปลี่ยนแปลงตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ที่มีความเป็นสากลมากขึ้น ทำให้เกษตรกรต้องใช้เวลาในการปรับตัวและพัฒนาปรับปรุง

มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์มาก อย่างไรก็ตาม การทำเกษตรอินทรีย์ของไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงจากระบบผลิตเกษตรอินทรีย์ตามแนวทางเดิม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยซึ่งผลิตสินค้าเพื่อตอบสนองตลาดเฉพาะกลุ่ม แต่ขณะนี้เริ่มหันไปสู่การทำเกษตรอินทรีย์ขนาดใหญ่ในลักษณะเป็น Mass Production โดยนักลงทุนรายใหญ่มากขึ้น (ศูนย์ปฏิบัติการข้อมูลการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์, 2554: ออนไลน์)

ภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนเกษตรอินทรีย์ชัดเจน ทั้งนี้ไทยซึ่งเป็นประเทศเขตร้อนที่มีความหลากหลายทางชีวภาพมาก ขณะเดียวกันองค์ความรู้เรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านมาได้รับการพัฒนามาจากเครือข่ายองค์กรทางการเกษตรอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันภาครัฐบาลเองโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจัง ทำให้มีการร่วมกันวางยุทธศาสตร์และแนวทางในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ทั้งการถ่ายทอดความรู้ความชำนาญในการผลิต และการร่วมมือกันเพื่อให้เกิดการพัฒนามาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ให้ทัดเทียมกับมาตรฐานสากล ตลอดจนดำเนินการร่วมกันจัดทำแผนยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์เพื่อให้ไทยสามารถสร้างรายได้จากการส่งออกสินค้าอาหารได้มากขึ้น(ศูนย์ปฏิบัติการข้อมูลการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์, 2554: ออนไลน์)

อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งที่ผลิตวัตถุดิบทางการเกษตรที่สำคัญแหล่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ทั้งหมด 178,137 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร 59,232 ไร่ ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญได้แก่ พืชสวนจำพวก ลำไย ลิ้นจี่ มะม่วง พืชไร่จำพวก กะหล่ำ และพืชผักสวนครัว จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่าอำเภอสันทราย เป็นแหล่งที่มีเกษตรกรสนใจในการทำเกษตรเพราะมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและมีปัจจัยที่เอื้อต่อการเพาะปลูกเนื่องจากอยู่ใกล้แหล่งน้ำ เช่น เขื่อนแม่กวง และการคมนาคมที่สะดวก (ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอสันทราย, 2553: ออนไลน์)

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษา ทักษะคิดของเกษตรกรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ซึ่งอำเภอสันทรายเป็นแหล่งที่มีการทำเกษตรที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อจะได้ทราบความคิดเห็นของเกษตรกรและนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชปลอดสารพิษเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดช่วยลดปัญหาด้านสารเคมีตกค้างในผลผลิตทางการเกษตรและสะสมในร่างกายของเกษตรกร โดยผู้ศึกษามีส่วนร่วมในการเผยแพร่

ความรู้ด้านการปลูกผักและผลไม้ตามมาตรฐานทางการเกษตรที่ดีให้แก่เกษตรกรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ และจะนำผลที่ได้ในการศึกษาไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาให้กับเกษตรกร

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาทัศนคติของเกษตรกรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี

1.3 ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทราบทัศนคติของเกษตรกรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ที่มีต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี
2. ผู้สนใจหรือภาครัฐ สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ และทำการส่งเสริมให้เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์ ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี

1.4 นิยามศัพท์

ทัศนคติ หมายถึง องค์ประกอบด้านความเข้าใจ (Cognitive Component) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) และองค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavior Component) ซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ ที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่าง ต่อสถานการณ์ภายนอกทั้งต่อบุคคล วัตถุ หรือสถานการณ์ภายนอก

เกษตรกร หมายถึง ผู้ที่ทำการเกษตรกรรมผลิตผักและผลไม้แบบเกษตรอินทรีย์ แบบปลอดสารพิษ และแบบใช้สารเคมี ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ทางการเกษตรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

เกษตรอินทรีย์ หมายถึง ระบบการผลิตที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมรักษาสมดุลของธรรมชาติ และความหลากหลายของทางชีวภาพโดยมีระบบการจัดการนิเวศวิทยาที่คล้ายคลึงกับธรรมชาติ และหลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและฮอร์โมนต่าง ๆ ตลอดจนไม่ใช้พืชหรือสัตว์ที่เกิดจากการตัดต่อทางพันธุกรรมที่อาจเกิดมลพิษในสภาพแวดล้อม เน้นการใช้อินทรีย์วัตถุ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด และ ปุ๋ยชีวภาพในการปรับปรุงบำรุงให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้ดินพืชมีความแข็งแรงสามารถต้านทานโรคและแมลงด้วยตนเอง รวมถึงการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ประโยชน์ด้วย ผลผลิตที่ได้จะปลอดภัยจากสารพิษตกค้างทำให้ปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคและไม่ทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมอีกด้วย

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี **Good Agriculture Practices (GAP)** หมายถึงแนวทางในการทำการเกษตร เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีตรงตามมาตรฐานที่กำหนด ได้ผลผลิตสูงคุ้มค่าการลงทุนและขบวนการผลิตจะต้องปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค มีการใช้ทรัพยากรที่เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืนทางการเกษตรและไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม